

դրին կը դալընէ: — Երկրորդ կարմիր դաշտին մէջ՝ դէպ ի աջ դարձող, երկու՝ ետեւի ոտուը- ներուն վրայ կայնող արծաթի ցուլ, ոսկիէ պա- ռանոցակապով, ոսկիէ եղջերներեղով, կճղակնե- րուն կը պոչով: — Երրորդ կարմիր դաշտին մէջ՝ շիտակ կեցող ու գործ ի մեծի նայող բնա-

Գաբրաշոնեան գերդաստանին կոսական գինանշանը:

կան արջ. առաջին աջ ոտքով՝ իր առջեւը կը բռնէ մերկ սուրի մը երախտկալը, ձախ ոտքով՝ անոր ծայրը, հորիզոնական դիրքի. — Հինգերորդ՝ դեպ ի ներս ծռած ոտքով ունեցող դաշտին մէջ, վեց երարձարող, դեպ ի աջ դարձող՝ կոկորդիէն ու ականջներէն կրակ ժայթքող կապույտ յովաղ. աջ ոտքովը դարբնով պատկուած մերկ սուր մը կը բռնէ, ձախին մէջ՝ կռուփ-նետած տաճիկ գլուխ. — Զինգն ոտքովին վրայ կենած է հինգ սաղաւարտ կամ սաղաւարտի զարդարանք: 1. Մեջ տեղը՝ արծիւ. ծածկոցը՝ ոսկին կարմիր, դարձեալ՝ արծաթի կարմիր: 2. Արջ. ծածկոցը՝ արծաթի ու կարմիր: 3. Գուռն ցցուած յուշկապարիկ. ծածկոցը՝ արծաթի կապույտ: 4. Գուռն բլած ցուլ. ծածկոցը՝ արծաթի կարմիր: 5. Գուռն ցցուած յովաղ. ինչպէս որ զըստին մէջ, ծածկոցը արծաթի կապույտ: — Վաճառական. — դեպ ի աջ՝ թւազագագող, կրկին պաշ ունեցող բնական տուխ. — դեպ ի ձախ՝ թագաւ պատկուած ոսկին արծուատին (Greif), երկուքին ալ պարանոցին մէջ՝ դեպ ի վար կախուած ոսկին շղթայ, բնական կարմիր ժայթաւենի վրայ՝ ոսկեղծ գրերով՝ PIETATE HONORE ET PERSEVERANTIA. Թէ որ աս կոմսական զինանշանը՝ ի մեր ձուստ անդամահատութեան տակ առնելու բլանք, կը գտնենք թէ հոս ալ, հիմնական

աբարբերը, Հին ու Մարիամ Թերեզիայեն սրուած զինանշանները կը կազմեն: Ու այսպէս՝ մեր առջեւ արդէն ծանօթ յուշակապարիկ, կշիռ եւ եզ (ցուէ) զինանշանի պատկերներուն կը հանդիպինք: Բայց բոլորովին նոր ընդարձակ-հսկիծին՝ կ'ընդունին համալսան զինանշանը՝ վեհա-փառ տան պատկերովն (այսինքն կրկնազուռն արծուովը): Բաց ասկէ՝ կ'ընդարձակի Մարցի-պանի բերդաստանին զինանշանովը. որմէն փոխ առնուած է՝ արջը: Եւ երկրորդ կ'ընդլայնի կրաց զարդին զինանշանին փոխ առնուած յովազովը: Աս' անոր Համար եղած է՝ կ'երեւայ, որովհետեւ Գուխտան Գարշառենանին ամուսինն էր՝ Մա-րիամ Մարցիպանի, որուն Հետ պատկուեցաւ 1851ին: Աս գերդաստանին, մէկ տապանաբարգ-անգամն՝ երկայն առնեն կրաց քաղցին տապանն ոսկերէն եղած էր:

ՅՈՒՀ. ԱՆՃՅՈՒ

И Л С Е Ъ Л Ф Р Л Ч Л Ъ

ՀՈՒՑԱԿ ԶԵՌԱԳՐԱՅ ԹԱԽՐԻԶԻ

U.

Յուզական ձեռագրաց մատենադարանին Հայրայի կամ
Բնդդաթադի.

15.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

219 = 1484.

ԹՈՒԿԹԸ 276: — ՄԵԾԵՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 25X18X7 սմ.:
— ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ մաքուր, երկվաճ, խլրապանիկ 19X5 սմ.: — ԳԻԲ Խոշոր թուղթից. Թափանք սեւ. սկզբնապես
ստորեւ: և վերնագրից կարմիր. տող 22: — ՆԻԽԹ
բամբակյա թուղթ: — ՆԱՂՄԻ կաշառատ տախտակ:
— ՆԱՆԴԱՄԱՆԹ թուղթովս վիճաքան: Թեթեւորակ մեծ
մատը փառած, խոնաւութենէն իւրաք կզած, փոշիացած
կեղեւայ թէ իրականէ կազմող Նեղիկ կարտակ մէշ,
որովմէ իրաւացեցնէր զորով կարմիրով չեղեկած նշ:
— ԴԱՏԱՐԱ ԹՈՒԿԹԸ 1ա, 2ա, 3ա—բ. 4բ, 5ա, 6աբ,
7ա, 8ա, 9աբ, 10բ, 11ա, 11աբ, 89ա, 163ա:
Լուսապատկարները շատ լաւ և յաշոյ նշ. իսկ ան-
տարանմանքու սկզբից մեծաղիւր Նապարեթը եւ մեծ խո-
սանքը նուազ յաշոյ: — ԳԻԻԳՁ Գրեզոր արեւոյայ.
ստացող՝ Յովսէփ արեւոյայ. Թուական 1484:

Բատեանս է Ա-էդարան :

Էջ 1-13 ա հԱՅԵՐԻՄ ԿԱՐՔԱՅԱՆՈՒ, ՆԱԽԱ-
ԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԶԱՆԿ ՄԱՍԻՒԹՅՈՒՆ. 15 ա-86 ք ՄԱՍՆ-
ԹԵՆՈՒ. 87 ա-88 ք ՑԱՆԿ ԵՎ ՆԱԽԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՄԱՐԿՈՐԻՒՆ. 90 ա-136 ք ՄԱՐԿՈՒՆ. 137 ա-140 ա
ՑԱՆԿ ԵՎ ՆԱԽԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՂՎԿԱՆՈՒ. 141 ա-216 ք
ՂՎԿԱՆՈՒ. 216 ք-217 ա ՑԱՆԿ ԵՎ ՆԱԽԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՔՈԴԱՅԱՆՈՒ. 218 ա-274 ք ՔՈԴԱՅԱՆՈՒ. 274 ա-ք

16.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԺԲ. ՄԱՐԳԱՐԵԻՑ

ՌՄԻԴ — 1775:

ՌՈՒՆԴՈՒԹ 327: — ՄԾԺՈՒԹԻՒՆ 22X16X6 սմ.: — ԳՌՈՒԹԻՒՆ. միասին. սիսպաշտ. քայց շատ պարզ: — ԳԻՐ՝ ՆՈՐՈՐ. ԹՄՈՒՄ՝ սեւ, վերնագրերը եւ սկզբնատուրը վարդագոյն. սող՝ 26-27: — ՆԻՒԻԹ անողորն թուոթ: — ԿՅԱՂ՝ կաշեպատ տախտակէ: ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ շատ մաքուր: ԴՆԱՆԴՈՒԹ 86ս, 101ս, 141ս, 187ս: — ԼՈՒՍԱՆՃԱԳՐՈՒԹ ԿԱՆ, քայց բոլորն ալ արդի արուեստով եւ միջակ յաջողութեամբ: Ունի եւ 14 մեծադիր պատկերներ. էջ 2թ Ս. Ննրսէս Լամբրոսացի, իրաքանչիւր մարգարէութեան սկիզբը մարգարէի պատկերը, ինչպէս եւ Յայտնութեան սկիզբը Ս. Յովհաննու պատկերը: — ԳՐԻՃ՝ ԳԵՐՈՂ Նաղաշ վարդապետ տեղ վարդապայ վանք. թուական 1775:

Մատենան կը պարունակէ:

Էջ 1ա — 11բ. գուհնութիւն Տիառանեայ (իմա գովաբանութիւն Տայառանեայ) ուր կը մեկնուի թէ Գրախոր Լայառանի մէջ է, Տայերեքը առաջին ինչուն է եւն. հւն: 13ա — 40բ. ՈՒԼԷ. 40բ — 49բ ՅՈՒԼԷ, 49բ — 68ս ԱՄՈՒՍ. 69ս — 71բ ԱՐԳԻՈՒ. 72ս — 85բ ՅՈՒՄԵՆ. 85բ — 100բ ՄԻՔԵԼԷ. 102ս — 109բ ՆԱՒԱՆՈՒ. 110ս — 122բ ԱՄԻՆԱՐԻՍԷ. 123ս — 132ս ՈՒՓՈՒՆԻՍ. 132ս — 140ս ԱՆԳԷ. 140բ — 186բ ԶԱՔԱՐԻԱ. 188ս — 198ս ՄԱՂԱՔԻԱ:

Էջ 198բ — 299բ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Յայտնութեան Յովհաննու.

Էջ 300ա — 301բ գլխաւոր յիշատակարան. Էջ 302ա — 325բ ՈՒՄԱՐԷ անծանաթ բանք գգեալ զԱՅԼ եւ այլ գիրք եւ ի վր այլաբնից տարից շարագրեցի եւ աստ եղի (տեսանի մը համայնարկական բառարան): 326ա — բ ծանոթ սիրելի բարեմիտ ընթերցող զի տեսական իմաստութիւն բաժանի երես... 327ա — բ որ իբր պահպանայ եւ խրատներ, իմաստասութիւն եւ այլ գիրք տեղիք:

ՅԵՆԸՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՒՑ. 11բ. Եղեւ ի խնդրոյ աւետիս վրդպետին եւ որպիսիներ:

41ա. Եւ զիս թարմատարս անբմար գծողս որքն մեղանմը գիրք տանմատս եւ շնչ սեվարս յիշեցէ հնդերմ ննջեցեղ իմովք ամէն:

49բ. Եւ զիս թարմատարս գծողս յիշեցէ... 50ա. Եւ զիս անբմար գրիչս անմատար արեղաս ի գիրաւթին իմարս ի հանձնարս օտարս ի գրեած տիմարս ի գրուան շվարս ի գորն մուրս ի բանս ինթարս ի բարս չվարս ի աղթն ակարս ի չարն օտարս ի քուսն երկարս ի բարս անկատարս. յիշեցէ հայր մեղիւ հանգեցը ամէն:

68ա. Եւ զիս գծողս տարիս (= տառիս, աւարս մեղանմը գիրքս իշեցէ եւ ողորմ բարբառեցէ յորժամ օգտիք ի ամենէ:

86բ. Եւ զիս գծողս տառիս իշեցէ հայր մեղնով: 10բ. Եւ զիս մեղիւ եւ թարմատար: գիրքս գծողս որքն յիշեցէ հնդերմ ննջեցեղ իմովք խոյն ամէն: 119բ. Եւ գծողս իշնջող բարեմիտ ընթերցող հայր մեղնով.

123ա. Եւ գծողս գիրքս անմատար յիշեցէ ամէն:

140ա. Եւ զիս թարմատարս գիրք վարդապետս եւ գծողս նր տառիս յիշեցէ հնդերմ ննջեցեղ իմով ամէն:

195ա. Ամենագոր կարողութեմ հոր երկնորի եւ շնորհքք քն ննչ եւ նպատութեմ հոգոյն նր, աւարտեալ գիրքս մեկնութեւ եւ լծմանց իմա-տասան մարգարէից շարագրեց: ալ նրն ննչ տեղի մարգարէի ի անարածն ձերեք ապիկար նաղաշ գէորտ անմատար վարդապետին ի դուն վարդապ վանից ամէն:

199ա. (ամբողջ 2 էջ Յայտնութեան գրքին օգուտներ, տալէ ետք Յառաջարանի մը մէջ, որ իր հեղինակութիւնը կը թուի, կ'աւելցնէ) ՎԱՅ եւ ապիկարս մեղի գիրքս խաւանցի ի հուպ թժտն մարգարէից կարաց զի մի ու կար-տա մնացէ որքն գեղեցիկ գեղուն եւ քաղցրաբան մարգարէ: լծմանց նորոյս եւ զիս թարմատարս գէորգս յիշեցէ:

ԿԼԵՄԵՆՏ ԵՄԼԱՆԻՐԱՆ. Էջ 300ա — 301բ. յիւսակարան գրքս. Գ-ւթին պատիւ եւ փաքէ Եւսեն ինքնագրի տեղութեւ ուսկայի էջերէկանի ամենաբուն եւ միականի անծութեւ հոր եւ որդոյ եւ հոգոյն տերոյ ծնողի եւ ծնեցեղս եւ բոլորն ի նոցա ետեւթնէ բղնուի ի հօրէ միայնց եւ -բնն անն-աւարս ի արդուն նչ համապատասխան համադրոյ եւ համազօրաց ի հանեց արաւածաց եւ թուից ստեղծածաց իմանալաց եւ զգուրաց ի ննթականաց տարրէնաց եւ աննթից հարաւորեց տեղից յանցեղով ամանակաւ եւ ներկոյ կենցաղիւ եւ ապարիտալ յաւիտենալ զի ժամանակս յիւստիս որ է գաւն եւ անբարի որ տառանկալ ծփիքն ամ ներհակոյ անգծիք ի ներքուստ եւ արտաքուստ որ ապշութեւն դարչէ տեսական Սաւաթ ի սիրոյ եւ գեղեցիկ գեղոյ բանից որոս շարժուալ եւ հնունաւ ժամանակս ոյնք համարելով զաշխատութիւն զոր աւաղի կար մանաւոր լուսայց պահանայ եւ ժեղութիւն ամանակս նազալ ի գորն արիկ գծագրել արւել քան այդ մեկնութիւն քն մեղանմ ձմարան մարգարէից պատգամք նչ Եռայայ եւ Եղեղիկէն եւ. շնորհք նր հոգոյն աւարտեցի ի թաւերորն հակայն (= Տայիկեան) տեղից ուրից ի մեւա ապրիլին Ապա Էտ այնորիկ մեղան ի մայրոյ ամայն սկիւնն արի գծագրել պատգամք երկ-տասան մարգարէից պարգարանեցաւ նրն իւրեւտի տարւոյ կիկիւր արեգիկիկպոսին եւ եւս Սա աւետեղալ օգնականներ ամենալաղորդն նչ որ ապաւած քարկին ի պողաքերուն թին ամէ որ Լա յես կար-գրութիւն մեղապարս մատնց ի աւարտ հասուցանել որ եւ արիկ ի գաւնանակս նչ իւրեւ զլու մաս այլուն Է գուք տիրող գեղեցիկ եւ քաղցրիկ բանին որքն ցանկացողք եւ մտադրեալութեմ ընթերցողք թն օգտեցնա սակաւի կաթիլ մեղանմարան վարդապետուն գրքս հեղինակին Հնոր հակալութիւն հոգոյն շնորհք եղեցի եւ կաթ աղբից ին-ոց ցողեցէ ինն ի տապան իմ գերեզմանին եւ եղիկին մատանց յայտ վատակս անց օգուտ եղեցի եւ քն տն մեղոյ փաքէ ամեն Արգ գծագրեցաւ գեղեցիկ մատանս ի Տայրպատութիւն հանեց հեղինակունց ամսին արն Սիւն-նիս որբաղանկատար կաթիլովի-տան որ եւ աղ երկար կենաց եւ իաղաքական ամաց անգեղեցիկ պահեցէ ի փայտ տաւաղ աղքին հոյոց եւ զգրապետունն նր աւետիս տն բաղապար արեգիկիկպոսին եւ աւաղեցի եւ ննթական անգուս քաղաքին վանայ եւ

ի Թագ-բունէն ի բազմաթիւն սերէջ հերակէ արքայն վրաց որով նստիւր ի քաղաք փայտակարան այրիքն թիփ-լից ի Թաւկանաթին մեր աւեր ի մուտ հոգեմեղերի անաղնէ երեսայ ձեւամբ անարժան անարժան գեղարդին գէորդ Նաղաշ վարդապետին որ եմ ի հանգնէն տեփիտայ ի զիւղաքաղաքն գաւառը այրիքն Սեֆիարաթ կոչե-ցելուն Աստուծոյ Ժառանգ արեւորի Ո՛ր բարեփա-րնութեցող անմեղադիրն աւելն մեր խաղաթինն եւ անարգաբարութիւնն զի եւ ինչնին վկայմ աշայանաց աւ-լունքն տարին եւ վանկից զիւ մարդիկ ի ձեռամբն ազօթն ձեր հագեւոր ծնող իմ հանգուցեալ իտի երեմիայ. եզիւնս-պաշ Բորք. նր ուխտին դիզափայր կոչեցելոյն երկրի Գիւղաքի իսկ մարմնաւոր ծնողք իմ որք եւ եւրպա-կիցք ձեր ալիքանդիւն եւ. միւսնդ ալ զորար եւ թիւաթինն դաստար եւ գարեհուն զիւթանդար եւ խաղաթն դա-բրէլն եւ մարէի մերհար եւ գաւիթ իսկ քաղք իմ թիւաթինն եւ խաւսն ըրաւքամ եւ անաստափայ-յն եւ այլ մեղաւարք իմ կենդանիք եւ հանգուցեալք ի քն եւ զեւջ մեջ յիշադար վարեալ բարին հաստոցն քն տրն մեր աւելն եւ եղեւ զգաղարի որքն ի գորն մեծի հըւա-կասար վարդապետ վանից ի խնդրոյ աւետին վարդապետին եւ տիրացոյ որապիշինն որք եւ միւսնդ որքն ծաւ- եւ ծաւալակից ձեր գէորդ արեւայ վերջին իբր ստա-րաբարութիւնն գրեւած զիւրաք աղծեալ վարդապետի մը նկարին տակ):

Ի՞ջ 300 բ. (Իբր ծանոթութիւնն կ'ըսուի) ծանր զի ոչ է լեապեն իգրտւ մեկինը այլ ընամ արհեստաւ միւն:

17.

ԳԱՆԱԶՆԱԳԻՐԸ ԶՐԱ ՍԱՐԴԻՆՈՍԻ ԻՃԾ՝ = 1701:

ԹՈՒՂԹԸ 211. առանց հաշուելու սկիզբն 3 եւ վերին 1 պարապ թերթեց: — ՄԾԾՈՒԹԻՆՆ 21X15X4 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՆՆ միասին եւ քաւակնո կանոնաւոր: — ԳՐԻ ՆՈՍՐ. Թանայք սեւ, վերնադերեք, սկզբնա-տառնին ու սկզբնատողեք կարմիր կամ վարդագոյն. տող 31: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ: — ՎԱՋՄ՝ կաշնպատ տախ-տակէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՐԸ լաւ: — ԴԱՏԱՐ՝ ԹՈՒՂԹ 3 սկիզբն եւ 1 վերին: — Լուսանցազարդեք չկան. ստոց տող լուսանցներուն վրայ կան վարդագոյն ծեփանիքն: — ԳՐԻՉ՝ Սարգիս նախկապտ. տեղ Պոլիս. Թուակաւ 1701:

Մատանան է «Սկանի գիրքն պատմութեանց որ կոչն ըստ Հայոց Գէորդ Բաւադանց, որ պատմէ զԵպրայիմ քահանայն. նա եւս եւ զկայսերացն հոռայն. զկարգ ժամանակագրութեանն նոցին... զոր շարագրեալ է... Քրաթը մարդիկն եւ կարգէ քարոզողացն: Եւ թարմանեցի զսոյն ի լատին գրոյ ի հայրուսն. Եւ տրուպո ներսէս պալեանեց կո-չեցեալ...»:

ԵԹԱՏԱՆԿԱՐԱՆ. Ի՞ջ 211 բ. Գրեք փրկին որ եւս տկարի կարողութիւնն չստանել յաւար գէրս այս որ կոչի զաւագանագիրք քնչկապից եւ կայսերաց. թիվն հայոց. աճն. սեպտեմբերի Է. ի Թգրիսիստ քնչքս ստամոյթ ի պէկտիլի կէ թաղին. Եւ սարգիս Էպոս անուամբ միայն եւ գծիլ զատարկն որ կոչիմ եւ եմ սահեթիք. զծագրեցի ձեւամբ իմով որ թիւք ժիլց փա-վաքի յայմ գրեի. ի վաղեմն անձն իմոյ. եւ յե-տոյ անմ որ հանգիպի յիշեցիլք ի մարգարայլ յաղծիս

ձեր. եւ գուց յիշեալ լիլիք ի քէ անէ մերմէ: Արդ եղեւ գծագրութեան սորա ի գաւան եւ ի գաւան ժիլիս, որ թիլք յարեան ի վր Նշմարտայ...:

ԵԹԱՏԱՆԿԱՐԱՆ՝ որ պիտի շարունակուի յաւորք պարապ երեւին վրայ, հոս կ'ընդհատուի. կիսատ է նոյնպէս էլ 211 ա Պոլիֆագիոս Թ. ի պատմութիւնը:

18.

Մ Ի Ն Ա Յ Ե Ա Ս Ո Ր Ի

(1639 էն առաջ):

ԹՈՒՂԹԸ 337. առանց հաշուելու սկիզբն 3 եւ վերին 4 թերթ զատարկ թղթեց: — ՄԾԾՈՒԹԻՆՆ 22X16X5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՆՆ շատ պարզ եւ մարդ. երկպիս, իւրաքանչիւր 15X4.5 սմ.: — ԳՐԻ՝ ՆՈՍՐ. Թանայք սեւ, հագիւրեք կարմիր վերնագրեթով: Տող 21: — ՆԻԻԹ՝ ընտր, սպիտակ, որդիւն եւ շատ փայլուն թուղթ: — ՎԱՋՄ՝ կաշնպատ անտառակէ: — ՀԱՆԳԱ-ՄԱՐԸ շատ մարդ: — ԴԱՏԱՐ՝ ԹՈՒՂԹ՝ քաղի 7 թերթ պաշպանակներն. էլ 336 բ եւ 337 բ: — Լուսանցազարդ եւս գոյութիւն չունին: — Գրիչ եւս անձանթ: Էլ 200 բ յիշուած է ոճը — 1639 թուակաւնը, ռուսի գիրքն ասկէ հին է:

ԵԹԱՏԱՆԿԱՐԱՆԻ ԳՐՈՒԹԻՆՆԸ. (պահպանեմ-բուն առաջին թերթին վրայ) 1. եւ խոյցի խալիֆայ դաւիթն վանքին ժամանացս: 2. միայնէլ ասորոյ պաւս-ման. եւ նր յեմ նշիլ պետար տրուպ արեւայ ընթերցոյ ի քէքն պլիւր. ի մում թուին. եւ ամենան զգամբի 2 ին աւարտ: Հայր մեր որ 3. ծաւայ եմ խալիս ծվանէն վարդապետինն դասաւոր ծաւ... (անթիւեանի):

Ի՞ջ 200 բ. Վն այն տանկէք իմամ ասմարայ կոչնէ գնա որ է ի մէջ հին բարեխն եւ բարձր գուռ. պէթիւն է շինած օդոտակ բարն. թէ նոր է զուգան: անես թիվն ուր: արդուանցի աւետիւն:

Ի՞ջ 337 ա. Եւ խոյցի զատուս տակ այս պատ-մագիրքս յիշապակի ինձ եւ իմ ծնողացն եւ իմ տղին հորս իմոյ յովանիսն եւ մորս իմոյ շահագուռն եւ որդոյն իմոյ մկաթինն եւ դասում իմ յօտարութեա կտու պատմագիրքս յիշապակի, ի գուռն թագոտի առաքելոյն մի որ իշխեսցէ հանել ի գրանէ առաքելոյն թագոտի եւս մէկ առակաց գիրք տուի յիշատակ սա-հակ վերպին տանէ վանքն եւս արմի իւր իջեցելոց հոգեյն ամեն հայր մեր իջեցին:

Օտար գրիչ մը լուսանցներուն վրայ գրած է միշտ զանազան գիտողութիւններ պատմութեան գէպեւ-բուն մասին: Առաջին գրիչն եւ ոչ մի տող յիշատա-կութիւն:

19.

Զ Ա Ր Ո Ձ Գ Ի Ր Զ

?

ԹՈՒՂԹԸ 112. սակաւ են 109—110, աւելի է 10 bis, ռուսի նշանակութեան 113 թերթ: — ՄԾԾՈՒԹԻՆՆ 22X16X1 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՆՆ միասին, խառնակ եւ կեղտոտ: — ԳՐԻ՝ նոր նոսրագիր, Թանայք սեւ, տող 28: — ՆԻԻԹ՝ հասարակ անողնի թուղթ: — ՎԱՋՄ՝ կաշն-պատկա տախտակի: — ՀԱՆԳԱՄԱՐԸ՝ Թափթիւմ: — Դատարկ թուղթ, զարդեր եւ կարմիրադր չկան: — Գրիչ եւս անձանթ յիշատակարան զատուելուն պատ-մաւս: Յայտնի կ'ընտայ որ շատ նոր ծեփագիր է:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՌԹԻՒՆՔ. Էջ 12ա. գերութիւն թիֆլիսէն քիչքին եղեւ ի թշին ռուսիսն:

Էջ 96բ. 'ի 6 մարտի 1840 ամի Յան խոնարհաց զայս ինչ տէր տայէ բարութի խօսիմը ըստ ժամանակին:

20.

Ն. ԱՍՏԲՈՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅԹԻՒՆ Ա. ՊԱՏԱՐԱԿԻ

Ք

Թուիլթ. 125. Նշանակուած է էջ 1-242 (մոտ-
ցուած է 101 եւ սկզբէն երկու թերթ): — ՄԾԻՈՒԹԻՒՆ
— ԳԻՐ՝ յօտը. թանաք՝ սեւ. կարմրաստանը, զարդեր
են չկան. տող 26: — Նիւիթ՝ ընտիր թուրք: — ԿԱԶՄ՝
նոր կիսակաշի խաւարարէ կողով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝
մարտը: — ԴԱՏԱՐԱՅԻՆ ԹՈՒՂԹ ԸՆԴ ԿԱԶՄ 6 էջ: — Գրեթ
են անձանթ, որովհետեւ տող մ'անգամ յիշատակու-
թիւն չկայ: Կը թուի քուրդովն նոր ձեռագիր:

21.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

Ք

Թուիլթ. 339: — ՄԾԻՈՒԹԻՒՆ 20X15X6 սմ.:
— ԳՐԻԹԻՒՆ՝ կանխաւոր. երկուսն, իւրաքանչիւրը
12.5X4 սմ.: — ԳԻՐ՝ խոշոր բուրգիր. թանաք՝ սեւ.
սկզբնաստանը ու սկզբնաստանը կարմիր. տող 19: —
ՆԻՒԹ՝ թուրք, որուն իւրաքանչիւր թերթը կազմուած
է երկու ժայռով: կազմուած թերթերը: — ԿԱԶՄ՝ կաշե-
պատ ծալած: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կաշմը ըստըստուած,
որով սկզբէն եւ վերջէն թերթեր կը պակսին: —
ԴԱՏԱՐԱՅԻՆ ԹՈՒՂԹ Էջ 1ա, 26ա—բ, 265ա: — Լուսան-
ցազարդերն ու աւետարաններն սղեղի պատկերները
շատ անարուեստ: — Գրեթ են անձանթ:

Մատենան Ե ԱՆԿՈՒՐՆԱՆ:

Էջ 1—97բ Մատթէոս. 98ա—99ա ցանկ
Մարկոսի. 100ա—161ա Մարկոս. 163ա—263բ
Դուկան. 266ա—339բ Թովհանէս: Նախա-
գրութիւններ եւ Դուկանու եւ Թովհանէս ցան.
կերէր:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՌԹԻՒՆՔ. 161բ. Այն տարին որ
աւետարան առի. իմ որդին գիրգոր. ժամ տարեկան
էր. պղծան. Է. տարեկան էր: Անդրեան. ք տարեկան
էր: Պաղտոս. մէկ տարեկան էր:

'ի յերկիրս մացեր. 'ի գեօղս որ կոչն նաւան.
Աւետար. առի տանկալ յորիքի. ոչ պաղտատարին առի:
Նորա՝ հորեղեր զաղար պարն (ձեռագիր պատռած):

162ա. Եւ նաւատարաւ առի զոր աւետարանս
յիշատակ ինձ եւ ծնողացն իմոց. հաւերն իմոց ամբ
պէկիրն, մորն իմոց պահաւորին. պաղտն իմոց պաղտակին.
ամեն իմոց մարիանիս. կողակցին իմոց անհին. որդացն
իմոց գրիգորին. պղծան. անգրեանայն պետրոսին.
դատերացն իմոց. մայմանիս. քաւրացն իմոց. հեկիփոմին.
մարիանիս. մամն մամն (երկիցս) իմոց մէհմանիս Եւ
նաւատարաւ առի զոր աւետարանս հաղալ վատակոց
իմոց. որ կարգալ կամ աւերակէ ձեռ ողբում ասա մեզ
եւ մեր ծնողացն... որ զանել կամայ զոր աւետարանս

ծախելոյ կամ... լոյ կամ ազգալ... կամ որդի...
յոգածը հայ... եղբոր եւ մ... Այն... թովական (կե-
տադրանքներ պատռած):

Գլխաւոր յիշատար. Էջ 339բ. Փառք ամե-
նախ երբորութիւն հաւեր եւ որդալ. եւ ճմարտիս նր
հոգւոյ ամեն: Հնարհեւ ան ձոյ իմոց. ոչաւ. եւ որդ...
(ձեռագիր ինկած թերթերուն մէջ է):

22.

ՄՈՒՎԱԵՍ ԽՈՐԵՆԱՅԻՆ Ե ԵՂԵՂԵՆ

(1689-էն առաջ):

Թուիլթ. 185, առանց հաշուելու սկզբէն եւ
վերջէն մէկ-մէկ թերթ պարագ պահպանակները: —
ՄԾԻՈՒԹԻՒՆ 20X15X3 սմ.: — ԳՐԻԹԻՒՆ՝ միասին
եւ կանոնաւոր: — ԳԻՐ՝ յօտը. թանաք՝ սեւ. վերնագրերն,
սկզբնաստանն ու սկզբնաստանը կարմիր. տող 33: —
ՆԻՒԹ՝ ողորկ եւ փայլուն քարակ թուրք. — ԿԱԶՄ՝
կաշեպատ տախտակէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ սկզբնէն
մարտը. ըստ մէջեր խոնարհութիւն փոսած, սեւացած,
դիւրագիշտը: — Լուսանցազարդեր չկան. միայն սկզբը
կայ հասարակ խորան մը: — Դատարակ են պահպանակ-
ները միայն, որոնցմէ առաջինը ունի յետին յիշատա-
կութիւններ: — Գրեթ են անձանթ. թուական թուի
ՌԵՏԸ թուէն առաջ:

Մատենան կը պարունակէ Պատմութիւն ՄԻՒՆ
ԻՒՆԻՒՐԻՆՆԱՅԻՆ Էջ 1ա — 105բ. որմէ անկիւնա-
պէս յետոյ, առանց տող մի քան քաշելու, 'իսկի
ԵՂԵՂԵՆ Պատմութիւն Գրքաւանդ Էջ 105բ —
185բ: Խորագրաւոր պատմութեան մէջ չկան
գրեկարգութեանց ցանկերը. Եղեղենալ պակաս
է վերջին թերթը. կը հասնի մինչեւ «ի ճաշատեղ
նց հայեցան եւ արտաստեղին. եւ յամ տառնան
յիշեցին զանաւան նոցա՝ Գրեղ թերթը, ուր
պիտի գտնուէր ասոր շարունակութիւնն ու յիշա-
տակարան, բոլորովին դատարկ է: Բարբառաւոր-
բար կազմին վրայ փորագրուած է խոշոր երկամբ-
գիր տառերով «Յաւալ է պարսկ Մնացականը եւ
ծնողացն իւրոց գրիգորին եւ մորն թաղուհի
թուին ՌԵՏԸ: Յիշեալ պարսկ Մնացականը ստա-
ցող մին է անշուշտ կամ առաւելն կաղմել
տուրը. չկրնար գրիչն ըլլալ, որովհետեւ պահպա-
նակին վրայ գրած համառօտ յիշատակութեան եւ
ստորագրութեան գիրը (տես աւելը) նոյն չէ բնա-
գրին գրութեան հետ. հետեւաբար գրութեան
թուական պէտք է որ ըլլայ աւելի չին քան
ՌԵՏԸ = 1689:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՌԹԻՒՆՔ (պահպանակին վրայ).
տի յս յեկի արգարութիւն եւ արեգակն պայծառու-
թեան ողորման անժամ ծառայիդ որ է ձեցին որդի
գրիգորի. ձեցին. մեցին. (երկիցս):

2. Վարդաւ դարձան եւս սիմեօն վրդպատ
Աւանդոր. որքն աւաղելոյն թաղեալի ի յիշատակ
ծնողացն թաւն ՌԵՏԸ աղբիւ ժգ որ ի թարուս
բաղաւթ:

3. Ի վայելումն տն Թովհանէսի սրբազան
կիթղիսի յամ Աղուանից. յոր է նր ԱՊՏՈՆ Գանձառու:

4. Վարդեղեն տող մը:

213ա. Էս զգծաւդ նր աւետարանիս. զմանեւ. սոսկ անունն արեղայ, յիշեցէք ի քն, եւ նմ զձեզ յիշէ ամէն:

213ա. Էս մարդոս քահանայս գրեցի նր աւետարանն. զան չի էկմանէն Հայալ աղբալոց իմոց եւ իշատակ ինձ եւ ծնաւալաց իմոց. Հաւն իմոյ սարգիս քհնյ եւ մերն իմոյ մարթային. եւ Հարազատ եղբարցն իմոց մարտիրոսն ստեփանոսին... սիրասուն որդոյ իմոյ... ըն... եւ քվերցն իմոյ խոնդին, սառնապարին, մարիանին, Իիկալին, եղիսաբեդին, անշխարթին, թամամին, Խարկեղին. ոչ որ չիշէն ի թող կամ աւաղց այլուսայլ առնել որք առնեն պատմել նոյ: Էս էկմաս ծախեցի զաւետարանն մերն քհնյ... ք պատարազ այլ անձնեցոյցի. կողակցին իմոյ Հուսմանին իմոց աւտարաց ով որ դաս առնէ... մառն... Զանկիկն... անշին վկայուի:

216բ. նր աւետարանն որդրմայ ծաւային մեղատոր յարեթեանն մալին: յիշատակ է: Իտեր ինտ. քրիս. նոյն ծաւայ: ստիպել: որդի յարեթեան գրեցի: թիւն աճգին յունվարի յամսն զին:

217ա. նր աւետարանն որդրմայ ծաւային մեղատոր վարդանին ամէն:

Գլխաւոր յիշատակաւ. 211բ. փառք ամենաւոր երբորդութիւն Հաւր. եւ որդոյ. եւ Հոգոյն նոյն այտմ եւ անգարս յաւիտեանս յաւիտեանս ամէն: Արդ աւրհնայ եւ չն նմ մեր. ստեղծաւոր եւ արարիչ Համայն գոյից. արարածոց բոց. որդի նոյ ինչեանոյ եւ կենդանաւոր. միածն. եւ մարդսեր նմ: Ի քնն սարսեալ զդոսն իմանայի զաւարթիւն. որդանեալ նմն իուրից նր նր ար նմ անսարսեալ. լի են նմ արարածք փառաք թո: Դուս աղ եղբարց եւ նմ աստուծոց. ի լոման ժամանակ. վանն մերոյ փրկութիւն. կամաւ Հօր եւ Հոգութիւն նր Հոգոյց. խոնարհեցաւ յերկրի. եւ մարմնացար ամեն նմեալ նր կոյս նմանունն մարմնի. եւ դատապարտեցի զմեզ մեր ի մարմնի քուս: ի խոնջար. թաղեցար. եւ յարեար. զգծեալս աներեցի. եւ զհօգինս սպաստեցի. Հարեարար. փառաւ. եւ յերկին. եւ միւս անգալ գոյոց եւ դատել զերկրոտաւան ազգն իրի. նովին բարե խաւսութիւն նր նմանուն. աղատեան զհօգի ստացողի. նր աւետարանիս. բազայնանին. եւ իւր ծնողայն. աղատեալին. եւ նազելին. եւ մեղապարտ գրչին. զմանեւ. ստեղծաւոր արեղի. եւ անարածանի ամէն. եւ եղցի Արդ գրեցաւ նր աւետարանն ձեռամբ յոգնայմեղ եւ փեռն գրչի. զմանեւ. ստեղծաւոր արեղի. անարածանի. եւ զործաւքս եմ յարաւք ի լի. ով յարաւթն ունի. լի բերանով. եւ բաղր Հաւատով. որդրմի առի. եւ ինքն նոյ անոյն արածան լինի. Գրեցաւ. նր աւետարանն. ասալի զլուսին բուկեղեն արարաւք. ի մեղեմն. եւ աւարտն վճարեցաւ. ի սքմնամեան. բնդ Հոգան նր սիրուն. եւ նր նշանացս որ աստ կան. Հաւաքայա. եւ ի ոտնին պատառարացս: Կրկուս. քալ Հիւստոսթին: Ի Հայրապետութեն ան սարգի. Դաւաթն բուրաւով պէկի. ի թաւակաւոն Հայոց. ջնեն: ի նեղութեն ժամանակին ի խնրոյն նմաւոր. եւ երկիւզած. եւ Հաւատարմով. սպահանին. եւ իւր կողակցին. գուլին եւ ծնաւալաց իմոց. աղայարակն եւ նազելին. եւ եղբարցն իմ, մարգարին. թափալին. զաւարին. գաղուստին. Նաւասարդին: Նշաւորին: Ի վեր իր յուսերման, գաւաք քահանայից աղայմ զձգ. ով որ

Հանգիպի կարգալով կամ աւրինակելով միով նմ որդրմիս արծան առնէք եւ նմ զնեղ յիշէ իւր արարութեն ամէն. աննշարի լեռաւ խոշորութե արաղի կարմիր այս է: Էս օգահանն գրել նոյն զնր աւետարանն. յիշատակի Հոգն իմ. եւ կնիակցին իմ գուլին. եւ Հոգեւոր որդի իմ. ովանեօն. ոչ ում գաւի լիւ ոչ իմ ազգիս. ոչ աւտարաց. անիրաւեց պատմին. նմ որդրմիս սէտաւ խաթմանն. որ շատ կերակրեց զմեզ:

26.

ԱՂԲԻՐ ԲԱՅԵԱԼ

1838.

ԹՈՒՂԹԸ 98. Նշանակուած են էջ 1-185: — ՄԵԾՈՒՅԻՆԻՆ 20X16X2 սմ.: — ԳՐՈՒՅԻՆԻՆ՝ մալուր, միասին: — ԳԻՐ՝ Նոսր. Թմանք՝ սեւ. սկզբնատողեր են վարդապոյն. տող 28: — ՆԻՒԹ՝ Թուղթ: — ԿԱԶԻՐ՝ կաշվոտ խաւարքով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ շատ լաւ: — ԴԱՅԻՐ՝ ԹՈՒՂԹ՝ 11 երես: — ԼՈՒՍԱՆԸՍԱԼՈՒՅԻՆ՝ եւ զարդապոյն զկան: — ԳՐԻԶ ԹՈՒՄԱՍՍՍՍ սարկաւազ. տող 4. Պոլիս. Թուական 1838:

Գրեին Նախկին Ե. Կիրք որ կաշի Ալէի-բ-Քոյն-Է: Որ է Համառոտ բանիւք եւ բնագործակ իմաստիւք մեկնութիւն որդ աւետարանի Աւտարաց: Ի մեծագոյն օգուտ. եւ իպէտս քարոզչաց բանին ճշմարտութեան: Արարեալ ի մեծիմաստ անձնէ. եւ ի քահանայաւ քարոզչէ: Ի Տր Պետրոս Ածիմաստ Արեւելոս՝ աղամուկան Նախիճնաւոյն ի փերթում կոչեցելոյ: Ի Միսրատուէ որդ Էլմիածին: Բատ խոգոյ Սր Էլմիածին գրաւոր օշականցի Տր Երեմիայի. լատ Իսրուս յիշելոյ ի վերջ յաւաքարանութեանն: Իսկ այտմ՝ զարդապարեալ յրեմի օրինակէ ի Թումուս շնչին սրիւզ եւ կուտաւորդուպոյնցուլ ձեռնատուն աշակերտ Տն եւ Տն Յօհաննա Սրբազան պարբորդ պոլսեայ Սեւ ի ճարաշ յանկայի Սր Ածմանի Մայր եկեղ. յ: Եամի Տն 1838 «յաւիթի քսան եւ Հինգ ի թաղն լանկաւ» ի Բրեքին կատարեղնուպոյնոյն: Դ Ուրիշ ոչ մէկ յիշատակութիւն:

27.

ՊԱՍՏՈՒԹԻՆ ԺԲ. ԱՆՍԵՆՈՒՆՈՒՆ

1835.

ԹՈՒՂԹԸ 86: — ՄԵԾՈՒՅԻՆԻՆ 21X16X1 սմ.: — ԳՐՈՒՅԻՆԻՆ՝ մալուր, միասին: — ԳԻՐ՝ Նոսր. տող 27. Թմանք՝ սեւ: — ՆԻՒԹ՝ Նաւասարկ Թուղթ: — ԿԱԶԻՐ՝ պարզ խաւարքով: — ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ շատ Նոսր: — ԴԱՅԻՐ՝ ԹՈՒՂԹ՝ 23 երես: — ԼՈՒՍԱՆԸՍԱԼՈՒՅԻՆ՝ կարմրատող եւն թնալ զկան: Գրիչ են անձնագի: Թուական 1835 կամ յնոյն:

Գրեին խորագիրն է. «Պատմութիւն երկուստաւ Աւտարեցի. եւ Սրբն Պոլոսի երեքուստաներորդ Աւտարեցին եւ եօթնաստան երկու Աշակերտաց Բաի Հասարեաթի Հաւաքեալ» ի Հին ծառերտարաց եւ ի ճշմարտ պատմութեանց. եւ Հարազարեալ աշխարհի լեզու: Աշխատասիրութեամբ. պ. Աւետիս Գիտական եւ քաջաբան վրձարար Խոգրանք աշակերտաց իւր: 1835.

Թահիրին: Այլ եւ երբորդ որդի ետգին. ներսէն եւ կողակիցն նազու խանն եւ որդոյն պոզին, եւ զստերն խանաբարին: Այլ եւ յիշատակն է վերջոյգրեալ ետգին եւ քովքն դաւաթին թամամին: այլ եւ յիշեցէ, իմ եղբայր հանապազան եւ որդին սաղպին եւ հարան իմ մարգարեան: Այլ եւ յիշեցէ իմ պապ միգդէն. եւ նմ արեան մերձաւորքն, յիշեցէ, եւ նմ որդի մասցէք. ետգին հին եւ նոր ննիքեցեցն եւ որք յիշէ սասցէք յի օրտէ նմ որդի մասցեցին ի քն յոյսն ամենեցուն: Գրեցաւ ի թվին. ո. Ծ. եւ ի. Գ. ամին ի մարտի. իգ. (յաջորդ սինալի խոշոր բոլորգրով) Այլ եւ յիշեցէ գլխեղբայրեալ ետգին եւ կողակիցն իւր եւ խանանէն. եւ զստերն իւր, սիրամարդն. հաւուռն. եւ հնազանդեալ շահաւն. եւ զայլն իւր եղիայն որ բտացան զնր նմաւունչ աւտին յիշով հոգոյ իւրոց նմ իւրից արքայու: Թի տացէ. եւ մնացեալ զնր եւ առաջով թին: Ամն:

29.

Ք Ա Ր Ո Ջ Գ Ի Ր Ք ՌՄԻ — 1791.

ԹՈՒՂԹԹ 53. Էնթըր սեալ նշանաւորւած: — ՄԾԺՈՒԹԻՒՆ 22X17X12 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ միասին: — ԳԻՐ յօտը. թանաք միայն սեւ. տող 28-30: — Նիւիթ անողորկ թուղթ: — ԿԱՋՄ կաշի անուց խաւաքարտ: — ՀԱՆԳԱՄԱՐԹ գործածութիւն աղտոտած, բայց տըր: — ԴԱՍԱԿ ԹՈՒՂԹ, զարդեր կամ կաքմատառներ ընտւ չկան: — Գրէ իսլաւատուր վրդ. տնդ Մ. Բարդուղիմէոսի վանք. թուական ՌՄԻ — 1791:

ԵՆԸԱՏԱՍԿԱԹԻՒՆԻ. Կողքը լուռած են զանազան գրչափորձերով, որոնց մէջ կան եւ հետեւեալ յիշատակութիւնները. 1. Թվին ուժեղին եւ նմ թշվառ գրիգոր յաբեղայս հանգիպայ ի գուշն որ կոչի հակահմին, կարի յոյժ կոչի արտաւիշ. 2. Թվին ուժեղ հարորի ժղ մտաք ի քղքն որ կոչի պաղպառ եւ նստան գրիգոր վրգպտան եւ իմ ընկերս տիրացու մեղսեն եւ միաս մանաւոր միշտ ջընձում եւ ուրախ կապեք նով. 3. տուն չի հայտաւան. վրցիքներն երգ. 4. Եւ գրիգոր մեղապարտ վրգպտ հանգիպեցայ ի գուշն որ կոչի զեվա-նուկ այս գիրս գրեցի:

ԷՆ 1 ք. (պատմական տեղեկութիւն). մին սկսայ տետրակա զայս գրել, էր Ղաւկաս կթկին հյրկան հայոց մինչ բանադանոց ետծ գնել յաթիռն բայց տի յն կեանս երկար տացէ նմ. եւ ու ընտա խառապոյն խոսեցաւ՝ ընդ մեզ. այլ հայրաբար խրատս ետ եւ արձա-կեաց գալ Ժուլութին աւետեւ արքայան Աւքլայն, լուս. Թիշանիլ ինկլիլէ՝ արձակեաց: էր թիւն Ամ ամին. ի օրտին (նոյն հայրկարին) Ամիգ ամին կրկին ինգրեաց զմեզ երանելին վն գործոյ արքայան Աւքլայն բրգիլմի. եւ առքեցն առ. պէկն պայման աւետեւ ապա թէ տալ մեզ. առնկրդութիւն. մինչ խղզութիւն լինի զնալոյ նմք առ արքայան. տեսէք յայտմ թուոյն եկեալ է մահ-մատ շահն ի վր ամուր գրեալին շուշայի. այժմ պլեւալ նստեալ է. եւ եղբայրն իւր այլգութիւնն. եւ ընդ Խա-փար զուլի խանի հետն ի վր Երկանուռ. նստեալ են, ետեցորդ վրքն պինչ լինելոյ է, եւ Աթոռն Էքմաթին ինքն ապառաջեղ զազգի հայոց: բայց մինչ ք ամիս նստան ի վր Էրեվանուռ եւ արքայանն նստան առ արքայան մինչ զբաւս ետ մահմատ խան Էրեվանուռ. այսինքն կինն որդին եւ եղբայրն. որ եկեալ զմեզ զնալոյ կան-տայ. մինչ արքայանն եւ թուանն փող եք արքայարին.

եւ խուսեալ բանանն շահին հետ եղբորն եղին անթիւ. անհամար. գնացեալ ի վր թիֆլիսու, առին զքաղաքն, վառուռ հաղար հոգի. կին տալս գերեցին, եւ քեջն այրեցին. քեջնս կտորեցին յեկեղեցիքն կողպպետին, անթիւս կտորեցին մեծ մարդկանց, կանծալի աղէտ որ չէ յիշել:

ԷՆ 56 ք. Կրտապետ յկորի տալս. սառուռն զ առու այլոց տվի վաճառին: մեզին կինն զ առու եւս յարին եւս:

Աւքլայն կողքն վրայ "ի Թվին ուժեղին փետրվը ԺԻ եւ Գրիգոր յաղեղայս ընդ խաղուր եպրի հան-գիպեցաք ի գուշն մահամ" ի առուր մեծի պահոց առաջին առուրն. "Թվին ուժեղն փետրվը ք յաղե-ղայս զայս գիրքն ընթերցայ յոյժ զարմացայ":

Գլխաւոր յիշարտուռն. ԷՆ 18 ք. Արգ եւ իսաոր Վրգպտան եղեցին եւ Ժապայս յամ վրգպոց, Ժող-վնք զայս Ժողկապաղ տետրակա քրիթք, յալ արքայան Աւքլայն Բրգիլմիս ի յատեցացոց գրեանքն թարմա-նեալ, երկրորդ Աւքլայն Վրգպտէ. երրորդ Սիւնն կթկե Ասացեալ: Զորք. յիւ պորթգէ. քը հաւաքեալ գրեցին ի վայել ընթերցաւոր եղբայր զի ի պատահման միայ կամ ընթերցանքն, որով Հայրամբու զմեզ յի-շեցեն, եւ նոցայ յիշեալ լինին առաջիկա հանք. աստինք քնի նշն մարդ ամեն. գրեցաւ ի Ամ Թուին ի գուշն Սր Աւքլայն բրգիլմիս:

30.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն ?

ԹՈՒՂԹԹ 283: — ՄԾԺՈՒԹԻՒՆ 19X13X5 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ մաքուր եւ պարզ, երկսին, իւրաքան-չիւրը 14X4 սմ.: — ԳԻՐ բոլորգիր, տող 23. թանաք սեւ. սիգրատաղները եւ սիգրատառները ոսկեգոյն, կար-միր եւ սեղակազոյն: — Նիւիթ: թուղթ: — ԿԱՋՄ կա-շեպատ տանխտակէ: — ՀԱՆԳԱՄԱՐԹ թէ ին մեղաղբը տըր է, բայց կրակն ինտաղով տաղին բաւական տնդ այրած եւ ետգրեւոր սեղսցն է: — ԴԱՍԱԿ ԹՈՒՂԹԹ էՆ 1ա, 2ա-ար, 3ա, 4ա, 5ա, 6ա, 7ա, 8ա-ար, 9ա, 10ա, 11ա, 12ա, 13ա, 94ա-96ա, 146ա-148ա, 230-231ք — Լուսնաքաղաքոյն շատ կան. սկիզբը 9 երես խորան-նիք՝ կանխներուն համար. անտարաններուն սկիզբը երկու մեծաղիւր պատկերներն եւ չորս խորաններ. ասկէ զատ ամբողջ անտարաննին մէջ 162 զանազան պատ-կերներ. բաց ի պատկերներնը՝ որ նուազ յալըղ են, միւսները շատ յալըղ եւ զարդերով: Դժբանխտաբար կազմութիւն անգղուշութեամբ լուսնայններուն կէսը կտորելով՝ պատկերներն ու զարդերն ալ կտրուած են:

Չեռագրին սկիզբը կան խորաններ. բայց նախագրութիւններն եւ ցանկեր չկան. շխան յոյն-պէս յիշատակարաններ, որոնց տեղը բաց է թո-ղաւած իւրաքանչիւր անտարանն վրէլ: Յիշատա-կարաններն այս քաղաքակա պատարակ թեան պատ-նաւառ գրէլէ, թիւ եւն բուլորովին անծանօթ են:

31.

ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱԳԵՏԻ ՍԵՎԵՈՒԹԻՒՆ ՀՆԳԱՄԱՏԵՆԻՆ (1534-էն առաջ):

ԹՈՒՂԹԹ 315: — ՄԾԺՈՒԹԻՒՆ 18X14X6 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ երկսին, իւրաքանչիւրը 14X4.5 սմ.: — ԳԻՐ բոլորգիր. տող 29-30. թանաք սեւ. զուլի-

Ջեղաբան իմ փրկողսն, գրիգորն. յովհանն. Պե-
տրոսն. Պապան. եւս կենդանի յեղաբան իմ նախն.
Սեւուսն. նաեւ ծնողագուծք քոյրն իմ եղիսն, գրեմ
եւ զուգ յիշդդք՝ յիշեալ իմից՝ անհաջ գառին նայ
գրեմ ի թուագործութեան մերս ունից եղորդին. գրեմ.
ով դք նք աւետարանիս ննջգուծք անկարել Չմանս
յուզայի, Պիղատոսի, եւ կայսնի ճաշակեցեք, այլ
խնամով պահաջել ննջեալ եմք ի յայ:

Էջ 3ա (առաջին գրէն). Չմեպարտ գրիկն
թորոս, եւ զնաւաղն իմ աղաքմ յիշել ի աշ: (Եր-
կորդ գրէն) յիշատակ եւ նք աւետարան յովհաննէս
վրդպին. ի յիշատակ եւ ի վայելումն շատիկու. նք
յնպոտն:

Գլխաւոր յիշողութիւն. (Էջ 257ա - 258ա, սկիզ-
բէն պակաս).... ողբումութիւն եւ հանապազ գծա-
ցին յիս զուարթափութ առաւորութեան, ոմն որում
անուան կրկնէր թաւառաւել որ եղէն առ իս բարեմիտ
վարն նմանութիւն իւրոյ եւ վասն յիշատակի հանգու-
ցելոյ զուգակցի իւրոյ եւ բարեպաշտ անկոյ իւրոյ
առաւորել. գործակցութիւն եւ յաւճարամտութիւն զորեղի
իւրոյ յիշմանայ, եւ այլ ոմն, անուան ճաւան. որ եւ նա
բարեմիտարտ հանապազ զլծեցանք ի յիս՝ որոց ար-
դեամբք ստացայ զայս փափակելի կենսունակ նք կապկա.
որոյ եւ միայն միշնորդ եմ ստացուածոյս եւ ոչ թի
իմ՝ արդեալ ստացայ. այլ ի վերջ գրեալ նմա-
պաշտիցն արանց. եւ ես միայն զայս արարի զպակով
զայս ի յաւելորդացն միայն հափառարան բաւականա-
ցայ, եւ ետու գրեմ եւ աւարտել զ՝հի որումս վանա-
կանի որոյ անուան թորոս. ի ստոյգ եւ յենտրեւ աւրի-
նակէ. որոյ յոյժ բաղձնաւք եւ յոքնառաջոր տնջա-
նաւք միմաւ աշխատութիւն ստացայ զայս ի լուսաւո-
րութի մանկանց կենդեցոյ եւ յիշատակ ինձ եւ ծնեա-
լաց իմոց Տաւրն թորոսի եւ մաւրն իմոյ շարի. եւ
եղաբան իմոյ անգրեւապայ ջանհի. եւ այլ եղաբան իմոյ.
յովանիսի եւ աւետեան. եւ քեռուոյ իմոյ աշ վարդա-
նայ եւ այլ աննայն զարմոց իմոց. կենդանեց եւ
ննջեցեցեց. վասն որոյ պաշտել նք հարս եւ զեղբարս
լղդատս քանհից, որք զայլեք ի քաղցրաճաշակ եղե-
մատունի վտակաց՝ քաւառապիկայ հասանց կենդա-
նական նմախաւս. աւետարանական բանիցք՝ մանաւանդ
յորժամ բաւանայք ի ժամ ստակիլ պատարագին յորժամ
խաղան ի վերստ առ յոյժնն ձեր ինչանելով զաւրց հրեշ-
տակաց. եւ քեռուալ աշխա խառնին ընդ ձեզ. յայնժամ
նովին նք աւետարանական եւ միշնորդական կենսարար
հրաշխեք նք պատարագին յիշեալք զտապաւն զվերջ
գրեանի զպարտան ծնունդի քանայ. եւ զայլ երախ-
տաւարն եւ զարդիւնաւարան. զպակի մալլատս եւ
զկին ոմն պարեկնաւոհի եւ զգաստ որոյ անուան տալիԹա
որ եւ նա արար արդիւնք ի նք կշտակս. եւ զտիկաւ
աշխատանալ ի մամ վասն ուղղութեան զմեղաւոր հոգ
ստեփանոս գոյնեք երկցանք՝ եւ երեքահուզ դիմաւք

հայցեմ ի հանգիպողացդ ողորմութիւն ինդրել ի քե
յասեղ առաւոր համառաւոր ընդ ամենայն նք իւր եւ
եւ արհնեալ յախտեանս ամեն: Եւ զկորաւտս ողոր-
մութեան նայ զթորոս ուստ անուան քհ յերես անկեալ
աղաքմ զնք հանգիպալ զաղ զհարս եւ զեղբարս զի
տաննք արմանի յիշման առաջի գնեման անհաջ գառին
քի զիս գնդուցեալ գրեւ. եւ զնաւաղն իմ եւ զամե-
նայն աղգատունն. եւ որ առաւտն եւ ի ստուր բարեպ
զք նմ յիշողաց եւ յիշեցելոյս առ հասարակ ողոր-
մեցի. եւ նմա փառք յախտեանս ամեն:

(Այսէ վերջ նայն երեսուն վրայ նորարգիլ՝ երկրորդ
գրէն մը). Չվերջն ստացոյ նք աւետարանս յովհան-
նէս բաղձնալք վերգատս որ եմ գեղեւա նորաշինեցի.
գրեմ՝ ետու յիշատակ եւ ի վայելումն շատիկու. նք
յանապահին. գրեմ՝ աղաքմ զնեզ ուրով հոգայն նայ.
հարք եւ յեղարաք՝ յիշեցեք առ քն. զմեղաւոր եւ
անարժան սեւերնս ծառայո ձեր զաղ վարդապետ աղա-
սաւորս՝ որ մակաւորաւոր եմ վրդպետի՝ այլ գործով
թափուր եւ դարարկ յիմ բարեհեւալեցեց, նա եւ
ծնողքն իմ գաւարդին. եւ զխառնին. եւ զուգ յի-
շեալ իմից ամառքի նայ. ամեն:

(Հարեւանիցի):

Հ. Թ. ԱՃԱՌՈՒՄՆ

der arm. Handschriften. Յերլին 1888.) Կը կարգաւոր
ծնողացոյնն ետու «Նսնուսատ գրիչ Ստեփանոս մա-
կանուս Գունեքիցանց, ութ եւ տասն ամ կազի առ
ոտս վարդապետին մեծի Գեղորդայ Լամբրոնեցոյ եւ
կարի հարուտ լուսնալ եմ ի նման, ունիմ եւ իւր
ծնողացին»: (Հմտմ. Nerses Ter-Mikaelian. Das ar-
menische Hymnarium. Leipzig 1905, էջ 105-6.) Նման
Յիշատակագրութիւն մը հասած է Ռոքեքնիս նաեւ
Գեղորդայ Սկնուսացոյ «Խորատք գրութեան» գործին
մէջ, զոր ի մէջ կը բերէ եւ Հ. Զարբարանեանս այս-
պէս. «Սկնուսայ դառնալէն ետուր Գեղորդ... Ստեփա-
նոսի Գոյնեք երեքացն առաւշաբեկութեամբն եւ ինդորա-
նոց Գրութեանս արունստին վրայ գրելու զարկաւ, ընդ-
արժակելով Սքիտակեայ վրդ. ի համաձոտն գրուածքը...
Ստեփանոս Գոյնեք Երեքանց ալ կը վկայէ թէ «Լուս-
րեալ էր զայս յառաջագոյն Գեղորդայ վարդապետին
ի ինդորոյ ուրուսն, զորոյ զաւակնս ի նման՝ յետոյ իմ
ի վարդապետելն ինդրեալ, եւ նա կատարեաց զընը-
նդունածս իմ, եղեալ յառաջ Սքիտակեայ արարեալն,
եւ զթերեւ ի նման՝ կատարեաց ինքն, ինձ նուա-
ստիս՝ Ստեփանոսի Գոյնեք Երեքանց» (Գաւտմ. հայկ.
հին Կար. Վանստ. 1897, էջ 719. Սոս նոյնն մեր թիւ
337 ձեռագրին մէջ. Տաւրն՝ Ցուր. էջ 783 ուր կը
գրուի «Գոյնեքիցանց»: Անիկ հետաքրքրական է թիւ
390ի հատորաւսն, ուր կը կարգաւոր. «Խորատք ան-
հաջգամանաց հեգից որ եւ պատմանս իսկ է զարարա-
ծին յարունստ գրութեան, արարեալ զայս Գեղորդայ
ի ինդորոյ Ստեփանոսի Գոյնեք Երեքանց յայշաւանաճե-
ցաւս» (անդ էջ 842):

Ամենեւին պատմութեան զկայ վերոյիշեալ Ստեփա-
նոսի մեր առաջիկայ անձին հետ նոյն ըլլալը թիտելու:
Ըստ այսմ ամէկ զիրութեամբ կարելի է հետեւորդել
թէ Աւետարանիս գրութեանս ժամանակն է ժԿ-ԺԿ
դար, 1280-1320 միջոց, եթէ միայն արաւորակարանս
ուրիշ նազդին մը վրայ յօրինուած ըլլայ:

ԽՄԲ. ՀԱՄԻՆՍՍ

* «Ստեփանոս Գոյնեք Երեքանց», որ ըստ Յիշա-
տակարանիս սրբագրած է Աւետարանս, նոյն անձն է
անշուշտ այն Գոյնեքիցանցի, ի հետ, որ երբեմն աշխ-
ներած է Գեղորդայ Սկնուսացոյ կամ Լամբրոնեցոյ
(Կ 1301), եւ որում ինդորանոց գրած է Գեղորդ «Խորատք
գրութեան», զիրքը: Ուրիշիկն արցունակաւ Մատնիւ-
նաբանի թիւ 38 Շարակիւղ-Տոնացոյ ձեռագրին մէջ
(օրինակուած 1478թ. հմտմ. Karameian, Verzeichniss